

Det beste i livet er gratis

Pensjonert høgskolelektor Per Aunet fra Levanger er 71 år og bestefar til fem. Han har vært aktiv i miljøbevegelsen i mange år, m.a. som nestleder i Naturvernforbundet. 1989-93 var han miljøpolitisk talsmann for SV på Stortinget. Han er fortsatt aktiv som skribent og foredragsholder, og er med i Besteforeldreksjonens Råd.

Per var som ung mann med i Mardølaaksjonen og ser en tydelig linje fram til dagens klimakamp. Da han for et par år siden ryddet kontoret, etter mer enn 40 års yrkesaktivitet, fant han gamle forelesningsnotater og fagartikler om klima knyttet til drivhuseffekten og ozonproblematikk fra tidlig på syttitallet, forteller han i dette protrettintervjuet. Samtidig advarer han mot å bli for snevert opptatt av de problemer vi skaper for oss selv: Det ikke bare er mennesker som har egenverdi, men også naturen.

Som gammel miljø- og naturvernaktivist, fortell litt mer om dette engasjementet ditt, og hvorfor.

Miljøengasjementet ble vekket på slutten av sekstitallet, av personer som Rachel Carson, Georg Borgstrøm, Hans Palmstierna, Ottar Brox og Sigmund Setreng, for å nevne de viktigste. Realfagstudier, med biologi hovedfag, var godt grunnlag for å følge den gryende miljøverndebatten. Jeg tror ellers deltaking i Mardølaaksjonen i 1970 ble avgjørende for meg. Når motdemonstranter møtte med plakater hvor det stod skrevet "Nazi go home" og "Hippies go home", opplevde jeg situasjonen absurd

og det sementerte kanskje noen av mine holdninger til nødvendigheten av å drive informasjonsvirksomhet, og også sivil ulydighet i gitte situasjoner. Kanskje fødte denne saken politikeren i meg, som fikk oppleve å være miljøpolitisk talsmann på Stortinget i 4 år for et politisk parti.

Ellers har jeg lyst å si at mitt miljøengasjement, både i frivillige organisasjoner og politikken, har gjort meg til generalist mer enn spesialist. Det er ikke så dumt, det heller, i en tid der så mange vet så mye om så lite.

Du er pedagog med bakgrunn fra lærerutdanninga. Betyr det noe for deg som klimaaktivist?

Vi har nok en tendens til å henvende oss forgjeves til de lukkede sinn, de som er veldig vanskelig å endre på, fremfor til de åpne sinn, til de unge. Jeg minner om hva Søren Kierkegaard har sagt om dette: "Jeg taler helst med Børn, thi om dem tør man dog haabe at de kan blive Fornuft-Væsener, men de, der ere blevne det – Herre Jemini!"

Jeg var ansatt ved Universitetet i Bergen da jeg i 1971 valgte å ta i mot en stilling ved lærerutdanningen i Levanger. Karrieremessig mente mange at det var en lite klok avgjørelse. Men jeg hadde en naiv tanke om at dersom en greidde å få kommende lærere til å forstå biologi, økologi og kjemi på riktig vis, ville vegen til barnas åpne sinn være kort. En bedre og raskere veg for å bygge bevissthet om miljøproblemene så jeg ikke. Noe liknende skjedde da jeg etter en periode på Stortinget takket nei til renominering. Jeg trivdes bedre med at hundre lærerstudenter kom til mine forelesninger om økologi og miljø, enn at femti stortingsrepresentanter reiste seg og forlot stortingssalen dersom en miljøsak skulle debatteres.

Har vi som besteforeldre noe spesielt å tilføre samfunnsdebatten, mener du?

Ja, i høyeste grad! Det gamle ordtaket om at "du skal høre etter når gammelhunden gjør", gjelder fortsatt. Når kunnskap og erfaringer ender opp som klokskap, er det en umistelig verdi for samfunnet. Som besteforeldre ser vi bedre de lange linjer i utviklingen. Uvesentligheter skygger ikke i samme grad for hva kommende generasjoner kan ha i vente.

Men undersøkelser viser at eldre mennesker klimaforurenses mer enn yngre?

Den påstanden har jeg vanskelig for å fatte tillit til. Det måtte eventuelt være fordi lavere forbruk med alderen medfører formue i form av bankinnskudd, som bankene i sin tur låner ut igjen til virksomheter innskyteren ikke har kontroll over. Et råd: Få pensjonen utbetalt i kontanter og brenn de pengene som blir til overs!

Hva savner du mest av alt i norsk klimapolitikk?

Jeg har dessverre inntrykk av at våre fremste politikere ikke prøver å innfri internasjonale forpliktelser som f.eks. Kyotoavtalen; i stedet leter de etter smutthull og bortforklaringer. Jeg etterlyser framfor alt handlingsplaner og handling mer enn intensjoner og ord. Dette gjelder både på statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Ellers så savner jeg vel politikere som forstår konsekvensene av eksponentiell vekst – kreftcellas ideologi. Jeg er stadig vekk forundret over hvordan begrepet verdi-

skapning benyttes, med glød, uten at vi hører om verdiforringelsene som følger med. Det burde være like selvfølgelig som at vi forholder oss til både inntekter og utgifter i budsjettsammenhenger.

Som tidligere stortingsrepresentant for SV, har du en oppfordring til de rød-grønne?

Problemet er selvfølgelig at dersom et parti skulle programformulere den krevende klimapolitikken som er nødvendig i dagens verden, ville velgerne lett flykte over til konkurrerende partier med en dårligere klimapolitikk. Men jeg drømmer om at de rød-grønne, sammen med andre partier på Stortinget, kulle få på plass et nytt og virkelig ambisiøst klimaforlik (til forskjell fra det tannløse 2008-forliket) – slik at Norge kunne ta en reell lederrolle i klimaarbeidet, ikke bare i klimaretorikken. Vi har økonomi til det, og vårt internasjonale omdømme hadde hatt veldig godt av det. I dag blir olje-Norge, som har valgt å stå utenfor EU, av mange nedover i Europa oppfatta som en ren egonasjon.

Du får disponere 10 prosent av oljefondet til klimatiltak. Hva gjør du?

Det er en enormt stor sum! Aller først ville jeg nok invitere en gruppe fra miljøbevegelsen og ”bransjefolk” til en brainstorming. Men jeg vet også at jeg omgående få utarbeidet et program for energi-effektivisering. Forsterking av linjenett, effektivisering av turbiner i kraftverk, ENØK i alle statlige, fylkeskommunale, kommunale, industrielle og private bygninger skulle gjennomføres. Ellers er jeg fasinert av tanken på investeringer i utvikling og forbedringer av ulike typer solcelleanlegg og solfangere. I prinsippet er så vel vindkraft som bølgekraft, bioenergi, vannkraft og fossil energi ikke annet enn solenergi, så hvorfor ikke gå ”til kilden”? Etablering av et statlig solenergiselskap, som bl.a. Bellona har lansert, hvor jeg da går inn med noen titalls milliarder til utvikling og bruk i hele verden, frister.

Du har vel sagt noe om det allerede, men er det andre miljøsaker du brenner for?

Jeg har ingen klar oppfatning hva begrepet ”evig liv” innebærer, men har en bevissthet om at liv ikke er noe som oppstår i befruktningsøyeblikket. Livet ” finnes ikke opp” for hver generasjon, men er en kontinuerlig prosess som oppstod for hundrevis av millioner år siden – og som ser ut til å vil vedvare inntil menneskets dårskap ev. når langt nok. Genene, kromosomene, DNA-molekylene, arvestoffet eller hva vi nå kaller det, er bærerne av ”det kontinuerlige liv”. Det er denne ”oppskriften på liv” som er truet i dag. Radioaktiv stråling og radiomimetiske stoffer (kjemiske forbindelser som har liknende effekt på DNA-molekyler som radioaktive stoffer) kan forårsake mutasjoner, teratogene skader (fosterskader) og virke carcinogent (kreftfremkallende). I prinsippet kan mutagene skader ligge skjult i arvmassen i flere generasjoner før de viser seg. At vi i dag dreper og lemlester individer er en sak. At vi utrydder titalls arter fra kloden pr døgn er svært ille. Men hvem har gitt oss fullmakt til å skade arvestoff som rammer kommende generasjoner? Fokus på slike stoffer er liten både blant miljøorganisasjonene og offentlige instanser. Hadde jeg vært barnebarn og ikke bestefar i dag, skulle min innsats som miljøverner i langt større grad satt fokus på dette problemkomplekset.

Et vanskelig spørsmål: Hva er du mest redd for å miste?

Som besteforeldre flest er det vel redselen for å miste barn eller barnebarn som står fremst i bevissheten. Mitt første barnebarn ligger gravlagt på en kirkegård i Trondheim. Jeg har ikke språk som kan

beskrive den ufattelige sorgen dette brakte meg. År er gått, men jeg tviler fortsatt på om det er sant at tiden leger alle sår.

Du virker like engasjert i dag som da du var ung og lenka deg fast i Mardøla. Hvordan unngår vi alderdommens dødssynd – pessimismen?

Pessimismen ligger på lur for alle, tror jeg, uansett alder. Derfor har jeg alltid forsøkt å innprente mine lærerstudenter at de må la elevene resonnerer seg fram til løsninger på de ulike saksområder. Ser ikke elevene løsninger, må læreren antyde løsninger, hjelpe elevene til å se dem. Uten dette perspektivet fra oss voksne, er jeg redd all informasjon om miljøkrisen kan bidra til å gjøre mange unge til negative framtidspessimister. Og det er det farligste av alt.

Så må vi huske at samfunnsutviklingen ikke er lineær, men ofte skjer i sprang. Plutselig ser mange nok at "vi må ta skjeen i en annen hånd". For oss eldre gjelder det å stå på for å gjøre vegen til de store, nødvendige endringene kortest mulig for dem som kommer etter oss. Besteforeldreaksjonen er vel nettopp et bevis på at optimismen råder blant oss? Vi fortsetter arbeidet for den gode sak!

Hva bør klimabevegelsen gjøre for å opprettholde det politiske trykket?

Jeg vil svare deg med et motspørsmål: Hvordan tror du Norge hadde sett ut, uten presset fra miljøbevegelsen de siste 40 år? Vi må lære av dette og fortsette vårt utrettelige arbeid med å få fram informasjon og avsløre desinformasjon. La meg bruke et eksempel fra egen kommune. For tretti år siden var det hard kamp om å verne et av landets mest verneverdige vassdrag, Forravassdraget (på størrelse med Alta). Et klart flertall i kommunestyrene i Levanger og Verdal og i fylkestinget i N-Trøndelag gikk inn for utbygging. Men resultatet ble vern likevel, og Øvre Forra Naturreservat ble opprettet. I dag er det Levanger kommunes store stolthet!

Av og til må vi se oss tilbake og summere hva miljøbevegelsen har betydd, og la det være inspirasjon til fortsatt innsats, selv om det kan se mørkt ut i øyeblikket.

Helt til slutt, Per, hva slags livsverdier ønsker du å gi videre til barnebarna dine?

Noe av det jeg ønsker de skal få med seg, er at det ikke bare er mennesker som har egenverdi, men også naturen. Det er ikke slik at ei elv først får verdi når den legges i rør, ødelegges og omsettes i penger. Den har en egenverdi som urørt vassdrag. I dag ser det ofte ut til at både menneskers verdi og naturverdier måles etter hvor mye penger en kan få ut av ting. I alle sammenhenger vil jeg at den oppvoksende slekt, hver gang de hører ordet "verdiskapning", skal spørre: Men følger det også noen verdiforringelser med? Debet – kredit, inntekt – utgift, verdiskapning – verdiforringelse.

Og så håper jeg for all del at mine barnebarn skal forstå at nok er nok og at nok er best. Og at alt det aller beste her i livet er helt gratis.